

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2024.1.01>
CZU: 37.01/.06

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN PROFESIONALIZAREA CADRELOR DIDACTICE: RELEVANȚĂ, PERFORMANȚĂ, EXCELENȚĂ ȘI VALORI

Nelu VICOL,

droctor în filologie, conferențiar universitar,
Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, RM
ORCID ID: 0000-0001-5626-4556

Rezumat. Textul este conceptualizat în contextul politicilor strategice ale guvernului în domeniul educației. În acest sens a fost elaborat Programul de Stat 2020-2023 în domeniul de cercetare și de inovare a anumitor priorități ale statului. Autorul, în comun cu membrii echipei de cercetători, au desfășurat activitatea științifico-metodologică și praxiologică în cadrul Proiectului „Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale”, axat pe Prioritatea a patra strategică „Provocări societale”. Or, textul articolului relevă relevanța, performanța, excelența și valorile rezultatelor cercetărilor științifice obținute în cadrul proiectului în perioada 2020-2023.

Cuvinte-cheie: cercetare științifică, formare profesională, cadru didactic, paradigmă, relevanță, performanță, excelență ale rezultatelor.

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE PROFESSIONALIZATION OF STAFF DIDACTIC: RELEVANCE, PERFORMANCE, EXCELLENCE AND VALUES

Summary. The text is conceptualized in the context of the government's strategic policies in the field of education. In this sense, the State Program 2020-2023 was developed in the field of research and innovation of certain state priorities. The author, together with the members of the research team, carried out the scientific-methodological and praxiological activity within the Project „Foundation of the professionalization paradigm of teachers in the context of societal challenges”, focused on the fourth strategic priority „Societal challenges”. However, the text of the article reveals the relevance, performance, excellence and values of the scientific research results obtained within the project in the period 2020-2023.

Keywords: scientific research, professional training, teaching staff, paradigm, relevance, performance, excellence of results.

Filosoful și profesorul indian Giddu Krishnamurti postulează că adevărata problemă a educației este educatorul. Atare postulat ne-a incitat să reflectăm în conceptualizarea și realizarea proiectului în cadrul Programului de Stat 2020-2023, Prioritatea IV-Provocări societale [3], asupra următoarelor interogații socio-psoho-pedagogice, și anume: școala este în conflict cu profesorii?; profesorii nu satisfac ori satisfac ineficient expectanțele școlii și ale comunității?; profesionalizarea cadrelor didactice este situată pe circuite debusolante?; școala – încotro?; ce modele implementează: este stabilită pe ancorile unui „azi”, neșanjabil, tradițional, sau este orientată spre modernitate, postmodernitate și provocări?

Investigațiile sunt axate pe argumente riguroase că orice tip de școală începe să funcționeze cu

asigurarea de resurse umane. În acest context sunt stabilite interacțiuni umane între indivizi, grupuri și vârste ce presupun atașamente pe care le are un actor social față de grupul său de apartenență, deci în definirea identității sale, numite construcții mentale și profesionale, iar școala își are începutul odată cu începutul activității cadrului didactic – *Magister ludi*, *Magister populi* –, persoană încadrată și angajată personal și profesional [4].

Problematica investigațiilor realizate se fundează pe contextul schimbărilor societale [8] privind controversata dilemă privind formarea profesională continuă și convingerea că nu sunt diferențe esențiale între formarea de tip *pre-experiențial*, de *licență*, desfășurată înainte de exercitarea unei profesii sau ocupații și care urmărește pregătirea persoanei re-

spectivă pentru a o exercita, și cea ulterioară, *continuă*, de tip *post-experiențial*, ce se aplică unei persoane în timpul exercitării ocupației sau profesiei respective.

Pe parcursul investigațiilor s-a demonstrat conceptual, științific și metodologic/praxiologic că atare dilemă și atare convingere sunt contrazise de realitate, întrucât motivația și motivarea pentru formarea profesională diferă fundamental, iar ponderea relativă a diverselor componente ale formării este alta: la formarea continuă nu se mai pune problema informării și a familiarizării cu domeniul respectiv, dar aceea a aprofundării nivelului de profesionalism (*life deep*). De asemenea, la pregătirea post-experiențială interesează mai puțin formarea unor competențe și mai mult dezvoltarea și „rafinarea”, „corectarea” lor în vederea aplicării în demersuri și situații profesionale noi [12].

Cercetătorii proiectului au constatat că în acest context responsabilitatea și rolul definitoriu îl au două entități concrete care sunt angajate să satisfacă anumite condiții socio-psiho-pedagogice și culturale, și anume: *școala și cadrul didactic* [15].

Un număr însemnat, apropiat de *masa critică* necesară unei schimbări de fond, de persoane angajate în educație, responsabili de sistem și de proces la diferite niveluri, cunosc și practică azi, la scară națională, *modalități și stiluri manageriale și de formare ulterioară* care, însă, de cele mai multe ori, nu au fost și *reformatoare* din perspectiva educației permanente.

Începând cu perioada 2005-2019, cererea de formare periodică s-a sesizat a fi specifică, de tip „*life long learning*” (*LLL* - „întreaga viață”). Continuând în perioada recentă 2020, specificitatea traseului de profesionalizare a carierei didactice, cercetările în domeniu s-au axat pe conceptul de tip „*lifewide*” („*viața activă*”) și de tip „*lifedeeep*” („*viață în imersiune*”) menite educației permanente, bazată managerial, comportamental, mental, gândită în bază metodologică, proiectată modular și certificată prin credite [4].

În investigațiile realizate rolul și angajarea școlii sunt argumentate și interpretate în viziune epistemică, procesuală și semantică a conceptului de „școală” în temporalitatea stadială, în semnificațiile societale și culturale și în contextul funcției de corespundere/de conformitate în retrospectiva și perspectiva tradiționalitate-modernitate-postmodernitate-transmodernitate [15].

Din tradiționalitate, din modernitate și din post-modernitate se profilează profesionalizarea cadrelor didactice, care semnifică persoana *calificată pentru un nivel superior de educație, cu o gamă recunoscută de competențe profesionale, capabilă să*

exercite un grad semnificativ de autonomie și judecată profesională și de lăcare se așteaptă să-și asume responsabilitatea pentru propria dezvoltare personală și profesională continuă și să contribuie la profesia didactică în ansamblu, precum și la dezvoltarea politicii și practicii educaționale.

Cercetătorii proiectului au vizualizat *profesionalizarea* drept o *redefinire radicală a naturii/a esenței competențelor* care se află la baza unor *practici pedagogice eficiente*, ce condiționează și influențează coraportul stabilit dintre unitățile definitorii ale universului educațional, determinând *ce, cât, cum, unde* intervine suportul/aportul în vederea extinderii zonei de concordanță a dezvoltării valorice a traseului de profesionalizare a cadrelor didactice, susținând în sine un *parcurs în serviciul evoluției/avansării carierei didactice*, un rol primordial fiindu-i rezervat unui *context interior etalonat de cunoaștere, (auto)realizare, (auto)dezvoltare, (auto)determinare* [10].

Or, reconceptualizarea traseului de profesionalizare, oricât de sporadic ar fi, totuși, din perspectiva longevității profesionale a cadrelor didactice în sistemul educațional, dezvoltă o anumită coerență, un anumit fel de a fi, un anumit stil, un anumit rost și un anumit set valoric coordonate de o suită de scopuri ce configurează o anumită *finalitate*, raportându-se la *metaformare* în baza *sistemelor neurologice de mediu, comportament, abilități, convingeri și credințe, valori, rol* (identitate), *spiritualitate* (conexiune, creează sentimentul de apartenență la ceva dincolo de tine) [5; 10; 18].

Astfel, situația actuală a profesionalizării cadrelor didactice nu mai satisface dezvoltarea vertiginosă a societății, inclusiv și a școlii care este provocată de schimbări societale și psiho-pedagogice. De aceea cadrul motivațional societal și psiho-pedagogic al *reconceptualizării traseului de profesionalizare a cadrelor didactice* se identifică în funcțiile și în finalitățile esențiale ale formării continue, deoarece oamenii sunt constrânși să învețe de-a lungul întregii vieți, pentru a fi pregătiți să înfrunte dinamica societății cunoașterii. Astfel, cadrul de reconceptualizare a traseului îl semnifică finalitățile formării continue a cadrelor didactice ce trebuie să fie axate pe:

- dezvoltarea individuală și profesională prin achiziționarea de noi competențe;
- sporirea calității sistemului educațional;
- cunoașterea și implicarea în procesul de extindere a ambianței educative prin reușită școală-societate;
- formarea/dezvoltarea ființei umane în contextul valorilor lumii contemporane [10].

În *pedagogia postmodernă* aceste sisteme capătă conturul unei (r)evoluții a profesionalizării în cadrul formării continue pe care cercetătorii proiectului au identificat-o în conceptul de *metaformare*, ce esențializează componentele procesului de *a construi prin reflecție* în sensul afirmării individualului și deconstrucției oricăror structuri. În contextul investigațiilor, *metaformarea semnifică fundamentul continuu și dinamic esențial pentru cadrele didactice de a fi pro-active și de a putea gestiona, încă de la debutul în educației, schimbarea cu profesionalism într-un mediu care evaluează rapid* [16]. Aceasta se referă mai ales la reconceptualizarea traseului de profesionalizare a cadrelor didactice, care, în viziunea membrilor echipei, *constituie demersul conceptual pentru elaborarea referențialului de formare profesională*, fiind relevant prin satisfacerea anumitor teorii, modele și condiții socio-psiopedagogice, dezvoltate în produsele elaborate de membrii echipei pe două paliere – științifice/teoretice și metodologice/praxiologice - pe parcursul perioadei 2020-2023.

În *transmodernitate se observă o revenire la unitatea de întemeiere, esențială fiind formarea unor atitudini transnaționale, transpolitice, transreligioase, transculturale*, marcate de următoarele 10 competențe:

- competența de a construi, a aprofunda semnificația unui enunț, a înțelege sensul în adâncime (*sense-making*);
- inteligența socială (*social intelligence*);
- gândire novatoare și adaptivă, capabilă să găsească soluții inedite;
- competența crossculturală;
- gândirea computațională;
- alfabetizare în noile mass-media;
- transdisciplinaritatea (*înțeasă ca abilitatea de a înțelege concepte din mai multe discipline, înțelegere transversală*);
- competența de a proiecta, a dezvolta atitudini și comportamente mentale specifice unei gândiri anticipative;
- managementul sarcinii cognitive;
- competența de a munci și colabora virtual (*cercetătorii de la Apollo Research Institute, Palo Alto*).

În aceste determinări membrii echipei au vizualizat profesionalizarea pentru cariera didactică în contextul unui ancoraj *de valori teoretice și funcționale*, precum [10]:

- un amplu efort de raționalizare și așezare a întregului proces de formare inițială și continuă a cadrelor didactice pe baza unor standarde profesionale;
- descrierea sau elaborarea identității profesionale, astfel încât să se contureze un set de

cunoștințe și competențe structurale într-un model profesional (standarde profesionale, care poate fi asimilat sistematic);

- un efort solicitat corespunzător de legitimare a profesiei didactice în câmpul activităților și profesiilor sociale;
- o redefinire radicală a naturii competențelor care se află la baza unor practici pedagogice eficiente, deoarece cadrul didactic se confruntă în munca sa cu două tipuri de situații pentru abordarea cărora sunt necesare două categorii de competențe diferite:
- situații de examinare a documentelor școlare curriculare, de elaborare și completare a documentelor, de proiectare și organizare a unor situații de învățare.
- situații de predare-învățare-evaluare, relația cu elevii, relația cu părinții, cu cadrele didactice și cu conducerea din instituția școlară, perfecționarea, valorificarea experienței profesionale.

O pregătire de calitate superioară a profesoriilor, bazată pe un sistem integrat de formare inițială, de formare și dezvoltare profesională continuă este necesară acum mai mult decât oricând pentru a răspunde cerințelor actuale ale profesiilor și ritmul schimbării aflat în creștere, precum și noilor cerințe pe care aceștia le vor întâmpina pe parcursul vieții profesionale [1]. Un fundament continuu și dinamic este esențial pentru cadrele didactice să fie pro-active și să poată gestiona schimbarea cu profesionalism într-un mediu care evaluează rapid. Astfel, se identifică nevoia de a mobiliza *traseul de profesionalizare* în cadrul formării continue și a carierei tuturor profesorilor încă de la debutul în educației, pentru că să poată înfrunta provocările profesionale continue pe care le întâmpină.

Reconceptualizarea traseului de profesionalizare a cadrelor didactice semnifică și demersul conceptual pentru elaborarea *referențialului de formare profesională* care este vizualizat prin satisfacerea anumitor teorii, modele și condiții sico-psiopedagogice [10]:

- provocările din școală și din clasă prezente indiferent de momentul evoluției sociale;
- evoluția științelor și inovațiilor din domeniul educației, promovarea inovațiilor științifice și asigurarea condițiilor progresive: unul dintre obiectivele formării continue vizează dezvoltarea personală și profesională a cadrelor didactice și ameliorarea competențelor profesionale prin: actualizarea competențelor de bază, a cunoștințelor didactice și a celor din

domeniul disciplinei predate, însușirea de noi competențe din didactica disciplinei și inițierea în noi metode și materiale didactice ;

- *politicile și strategiile educaționale, racordate cerințelor societății moderne*; acestea prevăd asigurarea unei dimensiuni europene a proceselor de formare a personalului didactic; formarea cadrelor didactice constituie componenta fundamentală a procesului de redefinire culturală a Europei contemporane ;
- valorile pe care le promovează statul în societate și la nivelul școlii;
- echitatea socială și accesul la studii de calitate;
- valorificarea deplină a funcțiilor școlii: (1) de cunoaștere și (2) practice, ideologice și culturale;
- satisfacerea cerințelor educaționale ale individului și ale societății;
- dezvoltarea potențialului uman pentru a asigura calitatea vieții, creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului;
- promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale;
- dezvoltarea brandingului profesional ;
- realizarea deplină a performanțelor-cheie ale instituției de învățământ.

Reconceptualizarea traseului de profesionalizare a cadrelor didactice se confirmă prin parcurgerea a șase zone ale culturii pedagogice și anume [10]:

1. zonă a culturii pedagogice determinată la nivelul funcțiilor generale ale educației, numită și *cultura pedagogică funcțională, obiectivă*.
2. zonă a culturii pedagogice condiționată la nivelul finalităților educației, angajate în contextul *sistemului* (ideal, scopuri generale) și al *procesului de învățământ* (obiectivele educației), numită și *cultura pedagogică teleologică, subiectivă*.
3. zonă a culturii pedagogice determinată la nivelul valorilor reflectate formativ în cadrul conținuturilor generale ale educației (morale, științifice, tehnologice, estetice și psihofizice), numită și *cultura pedagogică substanțială*.
4. zonă a culturii pedagogice identificată la nivelul *formelor generale ale educației*, organizate (educație formală – educație nonformală) și spontane (educație informală), numită și *cultura pedagogică expresivă*.
5. zonă a culturii pedagogice identificată la nivelul *contextului în care se realizează educația* în cadrul specializat al organizației școlare, numită și *cultură pedagogică organizațională*.

6. zonă a culturii pedagogice identificată la nivelul *relațiilor concrete* dintre activitățile organizate și condițiile și resursele existente în context pedagogic și social deschis, numită și *cultură pedagogică situațională* [5].

Toate acestea sunt confirmate de *standardele de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general*, ele reprezentând cerințele/condițiile de bază pe care trebuie să le demonstreze cadrul didactic, mereu deschis și motivat spre dezvoltare profesională și atingerea performanțelor superioare și care relevă necesitatea a două condiții ale categoriilor de competențe:

a) *condiții repetitive și relativ ritualizate*, pentru care profesorul dispune în repertoriul său profesional de *competențele necesare* pentru a le aborda și a le soluționa rapid și eficient. Este vorba de situațiile de *consultare* a documentelor școlare curriculare, de *elaborare și completare* a documentelor școlare care fac obiectul activității profesorului, de *proiectare și organizare* a unor situații de învățare, de *pregătire* a mijloacelor didactice necesare etc.;

b) *condiții noi, neobișnuite*, ce configurează un spațiu de incertitudine și de risc și pentru care se impun abordări noi, nespecifice, creative, neconvenționale, care cer uneori timp de reflectare și explorare, implică ezitări. Putem include în această categorie marea majoritate a activităților de predare-învățare-evaluare la clasă, în cadrul cărora intervenția didactică a specialității/specializării personalizează și se adaptează unui complex de factori situaționali: relația cu elevii considerați ca individualități, dar și în colectiv, relația cu părinții, cu celelalte cadre didactice și cu conducerea școlii; activitățile ce completează munca de la clasă și vizează cercetarea de specialitate, perfecționarea, valorificarea experienței profesionale etc. [15].

Referențialul de dezvoltare personală și profesională a cadrelor didactice în procesul de formare continuă, pe parcursul întregii vieți, concepută în sensul evoluției de la principiile *pedagogiei moderniste spre elemente postmoderniste și transmoderniste*, evidențiază importanța situării pregătirii socioprofesionale la nivelul unor *modele pedagogice specifice* [15]:

- *modelul incitativ-personal* (bazat pe stimularea motivației și pe dezvoltarea potențialului lor individual);
- *modelul achiziției prin inserție socială* (bazat pe învățarea desfășurată în context profesional real);

- *modelul umanist* (care urmărește dobândirea culturii generale, pregătirea intelectualilor);
- *modelul tehnicist* (centrat pe dobândirea culturii profesionale, în vederea formării profesioniștilor, a specialiștilor);
- *modelul personologic* (centrat pe dezvoltare holistică).

Esența referențialului este identificată de sesterul de șase teorii ale dezvoltării personale și profesionale:

- a) teoria - „*profesorul instruit*” - profesorul care știe multe, posedă cunoștințe vaste, este stăpânul cunoștințelor, al stocării și al propagării cunoașterii, este acela căruia i se aplică eticheta „doct în domeniu”, pe care o merită de altfel, este profesorul recunoscut drept sursă de cunoștințe și explicații;
- b) teoria - „*profesorul tehnician*” - profesorul care și-a însușit bine tehnologia pedagogică și drept rezultat o folosește eficient, posedă și utilizează tehnici de intervenție pedagogică concrete: *metodologie, mijloace, strategii didactice eficiente*;
- c) teoria - „*profesorul artizan*” - profesorul care și-a însușit abilitățile didactice direct pe teren, exercitându-și responsabilitățile și elaborându-și scheme de acțiune educațională contextualizată, care-i creează o alură de artizan în pedagogie, adică de persoană care și conduce lecțiile și celelalte activități în mod meșteșugit, cu artă, cu iscusință, care practică pedagogia ca artă;
- d) teoria - „*profesorul practician reflexiv*” - profesorul care și construiește cunoștințe privind propria experiență didactică, cunoștințe sistematice și comunicabile, care știe să învețe de la sine însuși; profesorul pentru care propria experiență constituie sursă și mijloc de dezvoltare profesională;
- e) teoria - „*profesorul actor social*” - profesorul care se angajează în proiecte educaționale colective și contribuie la realizarea acestora, punându-și în valoare multiplele competențesociale: competențe de a stabili relații cu persoane și grupuri umane și de a le gestiona cu abilitate;
- f) teoria - „*profesorul ca persoană*” - întrunește grupul de competențe ce asigură relația profesională cu sine însuși și cu dezvoltarea sa. Este competența de tip „savoir devenir”. Această concepție presupune atât motivația auto-actualizatoare, cât și priceperii ce asigură împlinirea acestei motivații [10].

Aceste tipuri se referă la anumite *câmpuri* în ansamblul *competenței profesionale* asimilate de un cadru didactic:

- câmpul referitor la viața grupului;
- câmpul raporturilor cu elevii;
- câmpul asociat disciplinelor de studiu;
- câmpul social;
- câmpul asociat propriei persoane [5].

Reieșind din faptul că procesul de formare profesională continuă a cadrelor didactice cuprinde *dezvoltarea profesională și evoluția în carieră*, abordarea procesului de formare pentru cariera didactică de către diverse sisteme de învățământ de-a lungul timpului poate contribui la conștientizarea semnificațiilor de natură teoretică și practică ale schimbărilor societale pe care le trăiesc în prezent oamenii școlii, ca actori și spectatori în același timp [1].

Profesionalizarea carierei didactice este un proces indus, prin elaborarea și aplicarea standardelor profesionale, stabilirea criteriilor de evaluare a nivelului de atingere a acestor standarde, dar este și un rezultat al reflexivității și al autonomiei personale.

Remarcăm aici și experiențele altor țări în privința profesionalizării carierei didactice categorizate drept pozitive, fiind utilizate ca surse de inspirație în reorganizarea și în restructurarea profesiei didactice, dar și în reformarea strategiilor de pregătire a profesorilor, în vederea modernizării și creșterii calității învățământului în țară. Așadar, cercetătorii proiectului au dedus că profesionalizarea carierei didactice este un *proces indus*, prin elaborarea și aplicarea standardelor profesionale, stabilirea criteriilor de evaluare a nivelului de atingere a acestor standarde, dar este și un *rezultat al reflexivității și al autonomiei personale*. Profesionalizarea carierei didactice devine astfel posibilă și în țara noastră, atât timp cât se conturează un *model al profesiei didactice*, iar pregătirea profesorilor are la bază standardele profesiei, concepute pentru profesorii de diverse specializări, pentru cadrele didactice debutante, pentru educatori/profesori mai experimentați etc., astfel încât întreaga activitate profesională să poată fi pregătită, desfășurată și evaluată în mod profesionist [16].

În acord cu documentele de politici educaționale recente, la nivel național, formarea profesională continuă a personalului didactic e întemeiază pe modelul abordării prin competențe și pe conceptul de dezvoltare cumulativă a nivelului de competență a personalului didactic, iar nivelul de competență vizat prin programele și activitățile de formare profesională continuă este evaluat în funcție de:

- a) abilitatea cadrului didactic de a mobiliza, a combina și a utiliza în mod autonom ansamblul de cunoștințe și competențe profesionale în conformitate cu evoluția curriculumului național și cu nevoile de educație;
- b) capacitatea cadrului didactic de a face față schimbării, situațiilor complexe precum și a unor situații de criză.

În acest ancoraj de „dezbateri” investigaționale ale proiectului, cercetătorii au elaborat *conceptul inovativ* cu genericul de *ego-grafia profesionalizării* [16 ; 17]. Așadar, explorând ideea că educația îi ajută pe indivizi să se integreze în lumea de mâine, trebuie să acceptăm și că această lume de mâine este construită de indivizii înșiși. Nu putem spune despre societatea viitoare decât că ea dispune de următoarele caracteristici: societatea este într-o schimbare permanentă; o atare schimbare este de sorginte dinamică; schimbarea produce incertitudine atât pentru indivizi, cât și pentru societăți dată fiind creșterea, formarea și dezvoltarea în toate aspectele ale fiecărui individ; schimbarea se produce în context paradigmatic [16].

Cercetătorii proiectului au demonstrat în baza rezultatelor obținute că *paradigma profesionalizării cadrelor didactice se fundamentează epistemic, metodologic, praxiologic și managerial* [12].

Finalitatea autentică a școlii/a educației este autorizată în pregătirea persoanei pentru a sesiza semnificațiile adânci ale realității (Giussani Luigi), ale realității de lângă noi dar și din noi înșine. Aceasta presupune nu numai o *poziționare exterioară, contemplativă, detașată, ci și o trăire pe cont propriu a acestei realități*. Realitatea nu are nici o noimă dacă este doar descrisă, știută dar nu și experimentată, trecută prin filtrul unei subiectivități ori sensibilități [14]. Toate acestea sunt identificate în activitatea cadrelor didactice, în prestația lor umanistică, interioară, spirituală și profesională. Asupra importanței și statutului profesionalizării cadrelor didactice se va reflecta mereu. Mai puțin la nivelul mentalității profesionale și mai mult la nivelul rețelilor de socializare. Profesia este un complex de cunoștințe teoretice și abilități practice care definesc pregătirea cuiva. Așteptările pentru o profesie sunt structurate în jurul veniturilor, siguranței, satisfacției, afirmației, prestigiului, condițiilor de muncă și altor elemente (influență, responsabilitate, libertate etc.), deci în contextul unor *conformități paradigmatic* [12].

Profesionalizarea cadrelor didactice este o meserie ce va avansa tot timpul probleme:

- a) în primul rând, pentru că profilul profesional,

prin competențele presupuse, este deosebit de complicat și în permanență prefacere;

- b) în al doilea rând, pentru că însuși contextul socio-educational reclamă o recalibrare permanentă a conturului acestei formări: incitățile și presiunile socio-culturale vor face ca și profilul profesional să se remodeleze de la un context sau de la o perioadă la alta;
- c) în al treilea rând, pentru că subiecții educației sunt mereu alții, elevii, studenții cunoscând metamorfoze ale dinamicii interne psiho-personale ce trebuie luate în seamă de către formatori;
- d) în al patrulea rând, pentru că, din punctul de vedere al metodologiei și al tehnologiei formării, mai precis, al influenței tehnologiei informaționale și de comunicare, aspectul procesual și cel de conținut se schimbă radical.

Domeniul educațional semnifică un proces ce este redimensionat și reformat în contextele provocărilor și schimbărilor societale [11].

Astfel, se impune și precizarea că sistemul și procesul de formare a cadrelor didactice solicită și anumite inovații, acestea semnificând și anumite *ingrediente paradigmatic*, deci reînnoirea, avansarea, invenția, reforma, renovarea [16].

Însă nu poate fi plauzibilă orice inovație în educație, dacă nu sunt identificate răspunsuri strategice, legislative și de altă esență a problematicii ce se referă la realitatea că problema principală a educației este educatorul însuși, după cum menționează filosoful educației și profesor de înaltă prestație științifică și profesională indian Jiddu Chrisnamurti. Deci, există probleme de schimbări paradigmatic în reconstrucția acestei realități și, dată fiind activitatea pe care a exercitat-o echipa de cercetători în realizează proiectului de cercetare științifică privind problematica de fundamentare a profesionalizării cadrelor didactice în contextul pevocărilor societale, vom explicita *palier*ele sau *configurațiile* în care se manifestă și se identifică această realitate. Dimensiunea individuală a inovațiilor organizaționale/instituționale este fundamentală, iar personalul administrativ, didactic și non-didactic trebuie să înțeleagă, să vrea și să poată implementa inovații, trebuie să acumuleze cunoștințe noi, să analizeze mai multe informații, să abordeze sarcini noi, să-și îmbunătățească gradul de competență și să-și modifice obiceiurile de muncă, valorile și atitudinile față de modul de lucru în instituția de învățământ.

Abilitatea de inițiativă a cadrelor didactice și manageriale devine un factor de dezvoltare mult mai important în condițiile actuale, decât operarea cu

resurse materiale, de aceea *asigurarea succesului* nu se concentrează în jurul problemei de deținere a resurselor materiale, dar pe *capacitatea de înnoire rapidă, pe abilitatea de inovație*, traducându-se în natura interactivă a procesului inovator și oferă o formă de organizare a volumului de muncă realizată anterior, o modalitate de concepere a procesului schimbării și o indicație cu privire la introducerea schimbării (Bolam). În literatura de specialitate sunt propuse șapte deprinderi necesare supraviețuirii într-o lume din ce în ce mai deschisă:

- a) gândire critică și capacitatea de a rezolva probleme;
- b) colaborarea în rețea și dominanța prin influență;
- c) flexibilitate și adaptabilitate;
- d) inițiativă și antreprenoriat;
- e) accesarea și analizarea informației;
- f) comunicare orală și scrisă eficientă; g) curiozitate și imaginație [16].

Marea majoritate a *trăsăturilor schimbării paradigmatică* o constituie:

1. obiective ale cercetării psiho-sociale;
2. finalități în științele educației;
3. cerințe impuse omului contemporan în toate comunitățile, mai cu seamă în cele aflate în tranziție și restructurare economică;
4. schimbare ce promovează valori.

Așadar, explorând ideea că educația îi ajută pe indivizi să se integreze în lumea de mâine, trebuie să acceptăm și că această lume de mâine este construită de indivizii înșiși. Nu putem spune despre societatea viitoare decât că ea dispune de următoarele caracteristici:

- societatea este într-o schimbare permanentă;
- o atare schimbare este de sorginte dinamică;
- schimbarea produce incertitudine atât pentru indivizi, cât și pentru societăți dată fiind creșterea, formarea și dezvoltarea în toate aspectele ale fiecărui individ, după cum se vede în imaginea respectivă;
- schimbarea se produce în context paradigmatic;
- paradigma schimbării se fundamentează epistemic, metodologic, praxiologic și managerial [11; 12; 16]. Pe bună dreptate, astăzi trăim într-o perioadă de stare a schimbării și a provocării în ceea ce privește cunoștințele, comunicațiile, condițiile politice, economice, sociale și culturale, dezvoltarea tehnică, ecologia, igiena etc.:
- *această schimbare* constituie o discontinuitate care afectează pe individ mult mai frecvent și creează conflicte în sistemele sociale ;

- *această stare* de lucruri reclamează noi *procese educative* și de *formare profesională* și necesită o revizuire a tuturor *sistemelor și proceselor educaționale*.

Realitatea contemporană demonstrează că rolul școlii nu numai că nu s-a diminuat, ci a devenit tot mai complex. Astfel, există un șir de probleme ce vizează *statutul profesorului în societatea de azi*. Printre acestea, enumerăm următoarele [16]:

- a) schimbarea atitudinii față de serviciile educaționale prestate;
- b) nivelul scăzut al profesionalismului unor pedagogi, produsele activității educaționale fiind de o calitate ineficientă;
- c) profesia de pedagog a devenit una prea puțin prestigioasă;
- d) lipsa diagnosticării candidaților pentru învățământul cu profil pedagogic etc.

În funcție de filosofia conceperii și dirijării procesului de învățământ, câmpul educativ școlar poate deveni eliberator, dar și constrângător, ignorând potențialul particular al elevului, apărând riscuri ce nu pot fi ignorate: riscul de a participa la formarea unor indivizi înclinați prea ușor către compromis și schimbare ori acela de a participa la formarea unor indivizi obedienți, dispuși să accepte numai *status-quo-ul*.

Deci, *tot ceea ce se întâmplă și în educație este relaționat în logica schimbărilor paradigmatică, acestea semnificând o construcție mentală pentru un interval de timp ce oferă soluții în anumite probleme în direcția umanizării științei*. Thomas S. Kuhn – *părintele paradigmei, susține că paradigma semnifică o construcție mentală pentru un interval de timp ce oferă soluții în anumite probleme, deci de la punctele de vedere consacrate la o nouă imagine a filosofiei și științei domeniului ce îl înfățișează ca o întruchipare exemplară a unei raționalități lucide reprezentând imaginea rectificată drept un pas semnificativ în direcția „umanizării științei”*. Reieșind din cele expuse, *conceptul de paradigmă prevede viziunea oamenilor de știință față de fenomene, probleme și cercetări considerate corespunzătoare. Acesta este modelul din care „cresc anumite tradiții bine constituite ale cercetării științifice”* (Figura 1).

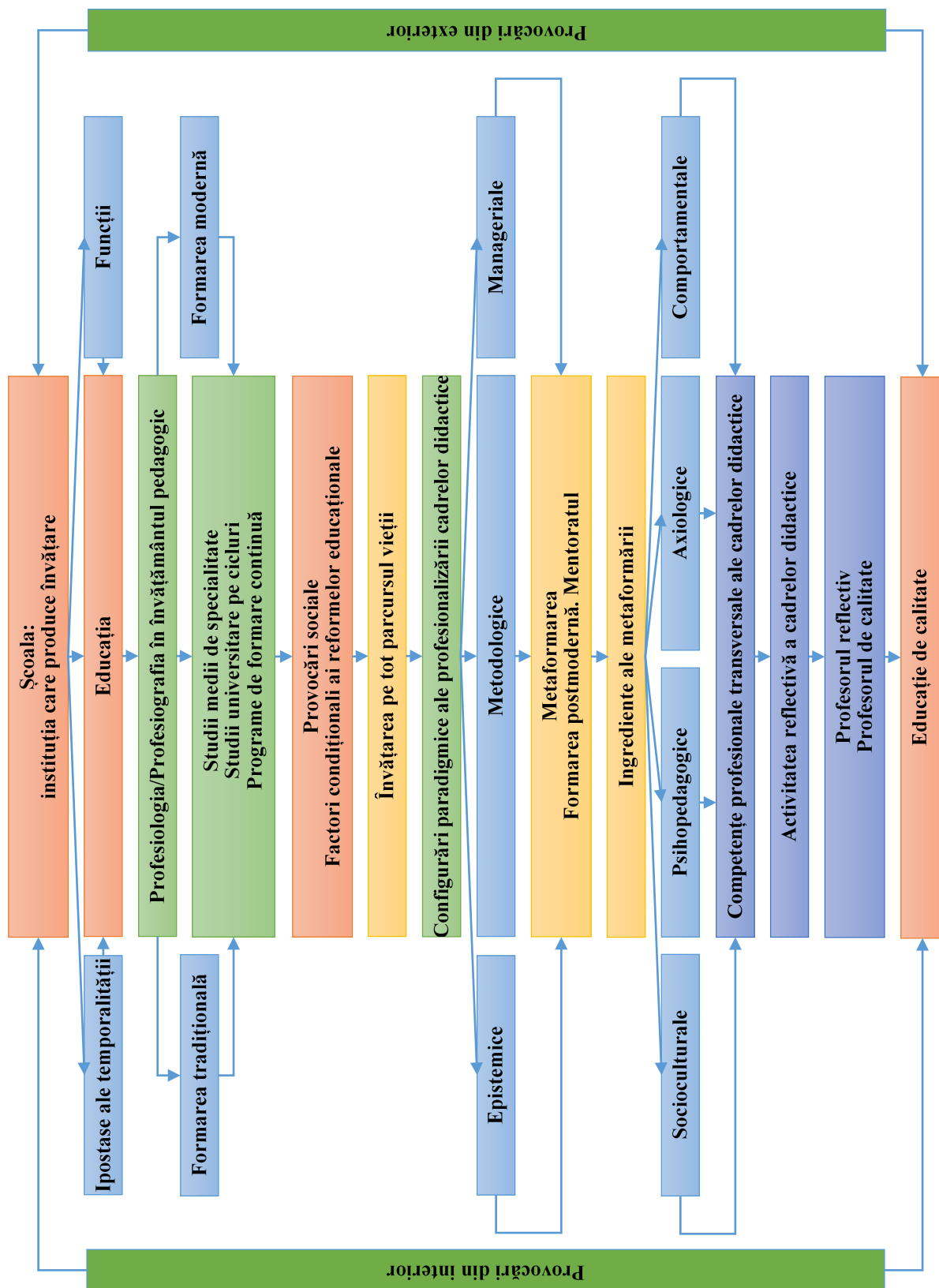

Figura 1. Congruența fundamentării paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice

Cercetările echipei proiectului s-au axat pe anumite *aspecte paradigmatic*e privind conformitățile epistemice și metodologice de fundamentare a profesionalizării cadrelor didactice. Aceste aspecte converg din: paradigma comportamentală: performanțele influențate din afara sistemului: subiectul este atât transmițător cât și receptor de cunoaștere; din paradigma constructivistă: interiorizarea, transformarea și re-aranjarea informației de care dispunem; din paradigma istorico-socială: proces de învățare (individul este influențat de climatul în care trăiește, dar îl și influențează); din paradigma cognitivă: educația orientată spre dezvoltarea abilităților de învățare, nu doar către predarea de cunoștințe (a preda=învăța - *teacher-learning*); din paradigma cantitativă: realitatea este percepută cu o măsură cantitativă (modelarea ergonomică, algoritmi sofisticati etc.); din paradigma calitativă: se bazează pe subiectivitatea percepțiilor despre fenomene și procese: ceea ce cantitativștii măsoară, cântăresc și prioritizează, noi trebuie să percepem la fel (prețul corect, real); din paradigma pozitivistă: scopul științei este să descopere legități; din paradigma interpretativă: cercetătorul este un descoperitor de sensuri ale acțiunilor; din paradigma raționalității: să învățăm rațiunea de a fi a lucrurilor, dar nu să îi învățăm pe indivizi doar lucrurile în sine; din paradigma empirico-analitică: raționalitatea, fenomenologia, pozitivismul [12].

Există deocamdată trei lucruri sau strategii semnificative în schimbări de paradigmă în aceste contexte, și anume: 1. contextul general, peisajul, orizontul educației, schimbările societale ce survin și în profesionalizarea cadrelor didactice; 2. cadrul reglementar și instituțional ce „pun în mișcare” educația și profesionalizarea cadrelor didactice; 3. comportamentul actorilor participanți, aceștea fiind miniștri, funcționari publici, conducători de instituții de învățământ și alți din afara educației.

Important este aici că, dacă nu se schimbă toate acestea în același timp, atunci nu se schimbă paradigma nici a educației și nici a profesionalizării cadrelor didactice [2].

Se pare că educația și profesionalizarea cadrelor didactice sunt mai curând afectate de tabloul global care este acela al *trilemelor imposibilității* care se identifică în *teoria plăcilor tectonice*: două plăci/falii tectonice produc efecte distrugătoare și dramatice și atunci când se ciocnesc și atunci când se îndepărtează una față de alta. Aceste trileme țin de gestionarea a trei strategii: 1. globalizare/globalitate; 2. suveranitate națională; 3. democrație și statul de drept.

Însă ele nu pot fi maximizate în același timp: dacă maximizăm globalizarea, producem efecte negative suveranității naționale, dacă maximizăm suveranitatea națională producem efecte negative democrației și statului de drept.

Educația de calitate nu e un roman, ci e un set de nuvele care trebuie să țină de același gen literar. Educația are nevoie de ingredientele succesului.

Mediile de educație calitativă se bazează pe mai mulți piloni:

1. strategii naționale pe termen mediu și lung;
2. climat societal favorabil și modern, favorabil schimbării în direcția bună;

3. planuri de învățământ elaborate de specialiști cu scopul de a pregăti studentul dar nu de a oferi norme didactice profesorilor, deci un design universitar prin educația de succes și de reușită. De aici, planurile de învățământ nu trebuie să conțină disciplinele pe care le predau aceia care au puterea de a influența. Profesorul trebuie să înțeleagă rolul disciplinei și dacă disciplina sa nu mai are loc, el trebuie să se reinventeze, deci nu să țină morțiș ca planul să nu se modifice pentru că „disciplina mea” este acolo.

Practic, trebuie eliminate falsele ținte, mistificarea realității și „ascunderea” după ștampilă, care este o meteahnă la nivelul multor instituții și organisme socioprofesionale și socioguvernamentale și care îi face pe oameni non-creativi, imobili și mai mult conformiști decât proactivi;

4. internaționalizarea educației și etica problematicii privind profesionalizarea cadrelor didactice la nivel universitar și la nivel de învățare permanentă;

5. anticiparea schimbărilor în educație: să cunoaștem în primul rând schimbările;

6. să luăm notă de bunele practici naționale și internaționale în diverse secvențe ale paradigmei, deci ale peisajului educațional;

7. debarasarea de arhi-suficiență, de conștiința de cunoaștere a orice de către oricine; această orientare semnifică un lucru extrem de toxic: nu ne-am născut învățați, ci învățați devenim citind și luând notă de experiențele altora; astfel se identifică învățarea permanentă sau de formare continuă prin „învățarea în imersiune” (de la *life long learning* spre *life deep*);

8. coborârea cadrelor didactice din turnul de fildeş în realitatea cetății; școala nu este un lucru aievea, pe care îl cunoști sau îl cunoști mai puțin, școala este ca lumina lumânării care luminează nu numai pentru ea, ci și pentru ceilalți;

9. consultarea de-mimată: colaborarea nu doar cu unii, ci și cu ceilalți;

10. implicarea cât mai largă în acțiuni de decizii la diferite niveluri: dacă sunt implicați și ceilalți, nu doar unii, sunt și șanse mai mari ai veridicității deciziilor, oamenii nu se mai opun deciziei luate doar de unii.

În contextul respectiv se creează un paradox deoarece, cu toată această „echipare” externă de ordin tehnic, material, acțional, informațional etc., la momentul adevărului, cu prima ocazie a punerii la probă a interiorității, ne dăm seama că profesia și instrumentarul nu sunt totul, că nu avem sau nu suntem ceea ce merită să fim cu adevărat.

Ideile libertății și descătușării, umanismului și creativității în educație ne îndeamnă să distrugem zidul de nepătruns al gândirii materialiste care ani în șir a creat stereotipii eronate.

Or, cheia pentru a înțelege și pentru a descifra aceste provocări și probleme ale dezvoltării omului o semnifică știința, cercetarea. În reverberațiile acestui deziderat, știința pedagogică își identifică anumite puncte de reper în orientări și curente educaționale ce îi conferă consistență.

În context, cercetătorii-autori ai monografiei sunt conștienți de realitatea că este imperios necesar ca aceste cercetări, care avansează stringenta investigație cu impact disciplinar, inter-, transdisciplinar și transversal, să fie demarate, să fie materializate și să fie valorizate. Așadar, reieșind din sumarul celor expuse supra, cercetătorii echipei au realizate - la nivel epistemic, metodologic și praxiologic -, teorii, concepte, congruențe epistemice, modele și instrumente experimentale de evaluare a acestora [7].

Societatea se confruntă în prezent cu o nouă (r) evoluție în viața socială: digitalizarea în masă, internetificarea, concentrarea pe formarea pragmatică a unor anumite competențe, însoțită de o criză (de uitare) a valorilor tradiționale umane. Aceste fenomene au generat schimbări atât asupra sistemului educațional, cât și asupra activității cadrelor didactice și formării profesionale a acestora, identificându-se în întrebările „ce fel de cadre didactice sunt solicitate în societatea modernă?; este profesorul sau absolventul de astăzi pregătit pentru desfășurarea activităților educaționale din perspectiva provocărilor societale?”. Cu atât mai mult, gradul de acoperire a funcțiilor didactice vacante, în anii 2019-2022, a fost de circa 15%, iar în anul de învățământ 2022-2023, în condițiile reale există un necesar de aproximativ 2000 de posturi vacante. Conform datelor statistice prezentate de ministerul de resort, numărul cadrelor didactice este într-o continua descreștere în Republica Moldova. Dacă în anul de studii 2016-2017, în instituțiile de învățământ activau peste 50

de mii de persoane, în anul 2021-2022, cifra este în descreștere cu peste 3000 de cadre didactice.

Astăzi, ca și totdeauna, tindem către un ideal (și pedagogic), pe care grecii îl identificau în „*kalos k'agathos*”, adică „frumos și bun”, în care „bun” este considerat în termeni morali. Deci, vrem să credem în ideile umanistice prin legătura dintre fenotipul „bun/normal” și valoarea sa morală/etică. Tindem să fim paradigmatici prin armonia „*imprinting*”-ului, deci, a *întipăririi*, într-o nouă moralitate și într-o nouă responsabilitate a condiției noastre umane prin mecanismele *fenomenului transcultural și transgeneraționist* confirmat de contextele comunicării: scopul comunicării în școală nu se rezumă doar la *reșita școlară*, ci urmărește *reșita umană*, deci explorarea în toate condițiile și în toate momentele „*la firul vieții*”. Extensia lor spre etapele importante ale devenirii și ale vieții *are*, în fapt, *menirea responsabilizării totale*. *Intipărirea* lor este un *efect al ambianței*, omul este cercetat de către om, el este totodată subiect și obiect al antropologiei, iar *educația caută omul din om în scopul cunoașterii naturii acestuia*. Pentru omul modern lucrurile au evoluat în privința sistemelor de semnalizare a poziției ierarhice, fie socioculturală, fie socioprofesională.

În acest sens este cu atât mai mult evidentă profesionalizarea cadrelor didactice. Însă schimbările societale, culturale, politice, economice afectează activitatea lor, și de aceea, cadrele didactice, care sunt contemporanii noștri intelectuali, cu toate genialitățile lor simple,

- pe ce pedestal se afirmă ele?,
- ce reprezintă școala pentru ele: un frumos și comod edificiu istoric sau modern din pereți sau un spirit ce „s-a clădit” în acest edificiu?,
- cum „se imprimă” cadrele didactice în sistemul și în procesul educațional?,
- cum sunt profesionalizate ele?,
- ce politici promovează în acest sens instituțiile pedagogice și ministerul de resort?,
- sunt depășite disfuncțiile tradiționale, limitele și constrângerile impuse de diferitele discipline academice în învățământul pedagogic?,
- este depășită în actul didactic dimensiunea lui „*Homo neofobus*” în configurația didactogeniei?,
- este suficientă doar profesionalizarea pedagogică „la suprafață” sau trebuie să implementăm „în imersiune” o profesionalizare a cadrelor didactice de tip „*hibridare intelectuală progresivă*” (aidoma ritualizării comportamentale ca fiind o componentă-cheie a culturii umane)?,

- sunt motivate cadrele didactice în „a pași” în afara spiritului timpului?

Aceste întrebări semnifică demersul esențial de valorizare a paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice și ele sunt identificate în contextul situației de astăzi privind profesionalizarea cadrelor didactice, de la formarea inițială până la formarea continuă, în al cărei proces mai este sesizabilă *remanența modelului și a paradigmei tradiționale*, cu menținerea viziunii categoriale asupra dezvoltării profesionale, ce constituie o serioasă barieră în calea dezvoltării *non-categoriale* a formării cadrelor didactice, deci *metaformarea* [16].

Astăzi profesorul trebuie să poarte povara tuturor responsabilităților. În contextul acesta se prefigurează un „vacuum” al *minimumului sociocultural și lingvistic adecvat în discursul didactic al profesorilor*. În procesul de profesionalizare se identifică și *deprivarea culturologică, sociologică, antropologică, filosofică și politologică*; astfel cadrele didactice depun eforturi considerabile în compensarea acestor *niveluri metaformative*.

Finalitatea autentică a școlii/a educației este autorizată în pregătirea persoanei pentru a sesiza semnificațiile adânci ale realității aflate într-o perioadă de stare a schimbării și a provocării:

- *schimbarea* ca o discontinuitate ce afectează pe individ mult mai frecvent și creează conflicte în sistemele sociale;
- *starea* de lucruri reclamă noi *proceseducative* și de *formare profesională* și necesită o revizuire a tuturor *sistemelor și proceselor educaționale*.

Unii cercetători ai domeniului educațional consideră *componenta mentală* ca una dintre dimensiunile esențiale ale activității cadrului didactic în actul de formare a intelectualului țării, acesta fiind absolventul școlii. Or, cadrul didactic își construiește „*regatul mental*”, mentalitatea profesională, acel „*la raison d'être*”, acel „*modus vivendi et sentiendi*” sau „*vârful de lance*” al carierei profesionale, ce conduc spre înaltă disciplină personală și profesională, spre talent rar și organizațional, edificându-și identitatea profesională la rangurile mentale ce identifică:

a) atât *profesorul cultivat* care trebuie să fie, în mod ordinar, un *intelectual veritabil*, adică cineva care își organizează adaptarea la mediu și cucerirea ambianței după o *schemă rațională*, pe care și-a constituit-o personal,

b) cât și *profesorul* care trebuie să dea dovadă întotdeauna de un *spirit critic adevărat*, iar calitățile lui dominante fiind *ascuțimea și iluminarea minții*,

creativitatea imaginației, luciditatea față de sine însuși, *moderația demersurilor și modestia personală*, dar și profesorul care posedă șansa unică de a-și putea grefa *perfecționarea intelectuală* direct pe activitatea sa profesională, evitând astfel orice dicotomie între muncă și timpul liber, între sarcinile obligatorii și aspirațiile spontane.

Pentru a contura o sinteză a acestui concept, trebuie să identificăm anumiți factori ce contribuie la „deschiderea minții”, la „deschiderea spiritului profesionist” și la „deschiderea orizonturilor profesionale” în construirea „regatului mental” al carierei didactice. Așadar, cadrul didactic ar trebui să urmeze ceea ce a postulat Nisargadata Maharaj și anume că „aduci claritate în minte observându-te; lipsa de atenție aduce obscuritate; atenția aduce claritate”. Or, nu putem ignora *problematica domeniului de filosofie a minții* ce tinde să se concentreze asupra

- a ceea ce este posibil,
- a ceea ce este necesar,
- a ceea ce este esențial, prin contrast cu
- a ceea ce este „pur și simplu” - ordinar, obișnuit.

Reformele educaționale inițiate în Republica Moldova au remarcat necesitatea profesionalizării cadrelor didactice în contextul provocărilor sociale [12].

Dat fiind că noțiunea de paradigmă a generat mai multe discuții și dezbateri privind definirea sa, cu certitudine, susținem că paradigma rămâne a fi un cadru general de referință ce corelează între ele conceptele și teoriile ce dirijează activitatea și raționamentele cercetătorilor cointeresați de elaborarea, obținerea și dezvoltarea cunoștințelor, așadar, asigurând coeziunea unei comunități științifice în legăturile pe care le menține cu obiectele cunoașterii.

Procesul de valorizare a paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea inițială și continuă asigură dimensionarea și funcționarea sistemului de învățământ bazat pe principiile *accesibilității*: fiecărui cetățean trebuie să i se garanteze dreptul la educație în raport cu posibilitatea, dorințele, expectanțele și condițiile asumate; *deschiderii*: învățământul trebuie să-i ofere fiecărui cetățean posibilitatea intrării sau ieșirii din sistem la orice nivel, în orice structură, respectând normele stipulate; *pluralismului*: educația trebuie să recunoască și să sprijine învățământul de stat, învățământul particular sau învățământul confesional; *particularizării*: structura și conținutul educativ trebuie structurat la specificul cultural, lingvistic, confesional al conținuturilor școlare; *funcționalității*: învățământul trebuie să comporte un caracter internațional și

programabil datorită normelor juridice, etice, didactice emise în mod explicit; *autoconstrucției* : autoghlarea și perfecționarea prin mecanisme interne (autoevaluări) sau externe (agenții de monitorizare a calității) [8].

Formarea continuă a cadrelor didactice are nevoie de repere, de *un ghidaj metodologic*, dar sintetizând și anumite entități de mijlocire a parcursului științific, teoretic și acțional. Dacă politicile și strategiile de perfecționare/de formare/de dezvoltare nu țin doar de aceste dimensionări, în ceea ce privește conținuturile și metodele de formare și modilitățile de evaluare, lucrurile au o altă fațetă [16].

De aceea, în procesul de valorizare a acestei paradigme, pe cât le-a stat în putința autorilor acestei lucrări, domniile lor au încercat să vină în întâmpinarea colegilor din învățământul genaral, și nu numai, cu *seturi teoretice și metodologice noi*, cu răspunsuri pe măsura schimbărilor de paradigmă a sistemului și a procesului de formare profesională și personală în realitățile educaționale, în cele care influențează traseul de ambianță educativă a școlii și a cadrelor didactice, cu formule și demersuri explicitative coerente și de perspectivă, conform Tabelului 1:

Cu atât mai mult, ține de moralitatea, etica și deontologia noastră personală și profesională să cunoaștem în profunzime ceea ce se întâmplă „pe ogorul” educațional, ca să avem „ani” rodnici (poate... și mai rodnici), să dobândim competențe noi, transversale, să acționăm reflectiv, cu responsabilitate și cu perseverență în situații generale ori specifice.

În context, cercetătorii echipei consideră că informația, demersurile teoretice și metodologice ar fi suficiente, dată fiind realitatea că fără această triadă nu vom putea descifra fenomenele educaționale ce se proliferază tot mai mult polimorfe și complicate în formarea profesională inițială și continuă a cadrelor didactice.

Etapizarea formării personale și profesionale, elaborată de membrii echipei, semnifică *algoritmul dinamic triadic*, și anume: (1) început (analiză: *dimensiunea cognitiv-axiologică*); (2) valorificare (praxiologie: *dimensiunea motivațional-atitudinală*); (3) reflecție (sinteză: *dimensiunea acțional-strategică*), însă indiferent de etapa la care se vor afla cadrele didactice, vor parcurge procesul de profesionalizare conform anumitor principii pentru a identifica răspunsuri privind întrebările de orientare în planul lor de acțiune educațională (Fig. 2).

Ceea ce autorii propun în produsele elaborate reprezintă o contribuție și o emblemă a cercetărilor științifice și metodologice ale echipei, care este reprezentată atât de nume de autori consacrați prin lucrări de referință în domeniul pedagogic și metodologic, dar și de discipoli ai mentorilor lor. Echipea de autori antrenată este eterogenă sub aspectul experienței academice, al traseelor curriculare, al formării inițiale și continue, al formației etice, al biografiei intelectuale și al stilisticii culturale, iar aceste valori garantează o completitudine experiențială și de competență/de competitivitate. Deschiderea față de literatura psihopedagogică mondială, cunoașterea la fața locului a unor experiențe didactice naționale și europene, numeroasele stagii și mobilități naționale și în străinătate au lăsat amprente și devoțiuni în modul de a trata problemele profesionalizării cadrelor didactice [11].

Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice semnifică o manieră teoretico-metodologică inserând *o serie de dezvoltări inedite*, precum profesiologia și profesiografia în învățământul pedagogic, metaformarea cadrelor didactice, ego-grafia profesionalizării, radiografia procesului didactic, educația corectivă, traseul ambianței educative prin reușită a școlii și a cadrelor didactice, activitatea/practica reflectivă a cadrelor didactice,

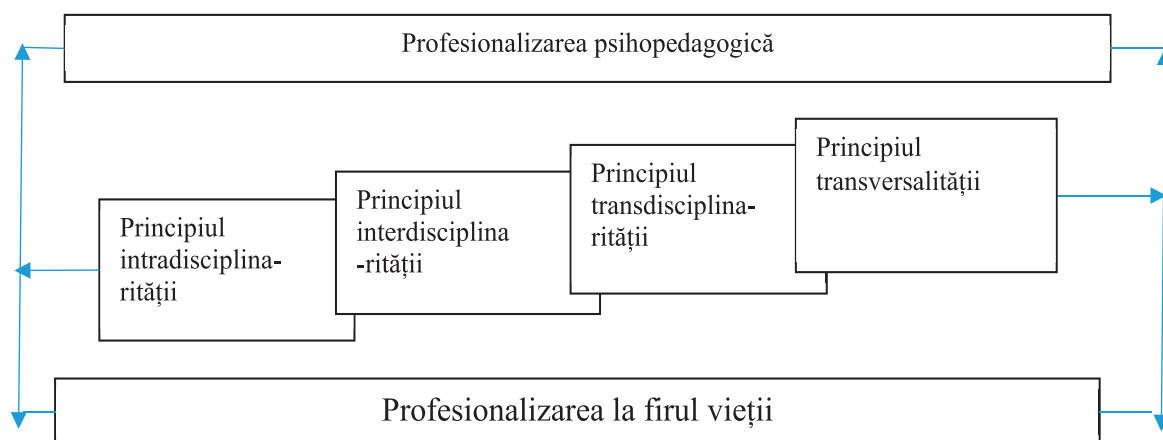

Figura 2. Principiile traseului de profesionalizare a cadrelor didactice

modelul profesorului reflectiv, profesorul cercetător, profesorul mental, conștiința pedagogică, identitatea profesională și demnitatea umană ale cadrului didactic, tactul pedagogic și social, calitatea în educație, recrutarea, selecția, angajare și menținerea în sistemul educațional a cadrelor didactice, valorificarea istorică a conceptelor pedagogice în învățământul general din republică etc. [2 ; 9].

Investigațiile au vizat și dimensiunea cercetării cantitative, cu ajutorul chestionarelor și al programelor de formare la care și-au adus contribuția 1410 participanți, respectiv: 413 studenți și 997 de cadre didactice/de conducere din instituțiile de învățământ general din republică, beneficiari ai stagiilor de formare continuă la ex-Institutul de Științe ale Educației și la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, pe parcursul anilor universitari 2021-2022/2022-2023. În acest sens, validarea demersurilor epistemice și metodologice elaborate de cercetătorii echipei semnifică atât credibilitatea, relevanța, performanța, excelența și valorile rezultatelor investigațiilor teoretico-metodologice, cât și un fapt real și un demers de reușită în profesionalizarea cadrelor didactice [16].

Analizând conceptul de profesionalizare pedagogică a cadrelor didactice prin prisma teoriei capitalului uman, putem evidenția posibilitatea acestei „descoperiri și deschideri” benefice pentru evoluția comunității/a societății: atunci când cadrele didactice au preocupări ale profesionalizării personale și profesionale cu tentă (auto)motivare pe toată du-

rata desfășurării lor, șansele ca tână generație să beneficieze de o educație adecvată sporește. Drept urmare a acesteia, puterea exemplului poate deveni un factor decisiv pentru perseverența cu care un copil sau un adolescent se implică în activitățile de învățare.

În context se relevă aserțiunea că (auto)motivația, ca funcție profesională, și motivarea, ca funcție administrativă și managerială, urmăresc scopul de obținere a performanțelor și de recunoaștere a realității că fiecare cadru didactic este unic și că importanța lui în liantul educațional este deosebită.

Investigațiile științifice s-au axat și pe dimensiunile privind valorificarea istorică a conceptelor pedagogice în învățământul general din Republica Moldova (1941-2023), focusate pe demersuri de ascensiuni instituționale și de memorie colectivă în temporalitate, pe filosofia educației ca valoare generatoare de valori, pe dialectica istoricității în educația modernă/postmodernă, pe valorificarea cercetărilor multiaspectuale – reforma educației și școala competențelor, pe cercetarea noilor tendințe în învățarea digitală, pe valorile și dimensiunile profesionalizării inițiale ale cadrelor didactice [7].

Toate acestea sunt relevante și relevate în textele monografiilor monoautor, monografiilor colective, în volume cu materialele forurilor științifice naționale/internaționale/cu participare internațională, în produse științifico-metodologice, în articole științifice etc. (Tabelele 1; 2; 3):

Tabelul 1. Rezultate cuantificabile în etapele 2020-2023

Tipul lucrării	Nr. de lucrări	Nr.pagini Nr. coli de autor
Monografie colectivă	6	1125 (67,50) c.a.
Monografie monoautor	4	853 (51,18 c.c.)
Lucrări științifico-metodologice și didactice (ghiduri, studii, auxiliare didactice, suporturi de curs)	8	849 (50,94 c.c.)
Alte lucrări (cărți cu caracter informativ, enciclopedii, dicționare)	4	792 (47,52 c.c.)
Editor materiale ale conf.naț./internaț.	7	2709 (162,54 c.c.)
Articole în reviste din străinătate	7	62 (3,72 c.a.)
Articole în reviste din Registrul Național (Categorie B)	23	155 (9,30 c.c.)
Articole în materialele conf. șt. internaționale (peste hotare)	8	73 (4,38)
Articole în materialele conf.șt. internaționale (Republica Moldova)	27	167 (10,02)

Articole în materialele conf.șt. naționale cu participare internațională	35	248 (14,04 c.c.)
Articole în materialele conferinței naționale	5	34 (2,04 c.a.)
TOTAL	134	6925 (414,50 c.a.)
Participare sesiuni științifice naționale/internaționale, seminare, webinare, training-uri et.	74	

Tabelul 2. Participări la manifestări științifice naționale/internaționale, etapa 2020-2023

Tipul manifestării	Locația	Nr. membrilor participanți ai echipei
Conferință științifică internațională (peste hotare)	România, Polonia, Slovacia, Bulgaria, Turcia, Danemarca, Italia	10
Conferință științifică internațională (Republica Moldova)	Chișinău, Bălți, Cahul	27
Conferință științifică națională cu participare internațională	Chișinău, București	33
Conferință națională	Chișinău	5
TOTAL		75
Participare la sesiuni științifice naționale/internaționale, seminare, webinare, training-uri et.	Chișinău, București, Oradea, Galați, Cahul, Rezina și alte orașe din R.M.	56

Tabelul 3. Diseminarea rezultatelor prin organizarea manifestărilor științifice, etapa 2020-2023

Tipul manifestării	Data/anul	Genericul
Conferința științifică Internațională (Republica Moldova)	09.10.2020	<i>Educația: factor primordial în dezvoltarea societății.</i>
Simpozion pedagogic transfrontalier	14.05.2021	<i>Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice</i>
Conferința științifică Internațională (Republica Moldova)	10.12.2021	<i>Institutul de Științe ale Educației: Ascensiune, Performanțe, Personalități</i>
Conferința științifică națională	16.09.2021	<i>Cercetarea în psihologie și în științele educației. In memoriam profesorul Nicolae Bucun.</i>
Conferința științifică națională cu participare internațională	21.10.2022	<i>Educația de calitate în contextul provocărilor societale</i>
Simpozionul științific transfrontalier	15.06.2023	<i>Învățarea școlară în contextul provocărilor societale</i>
Conferința științifică națională cu participare internațională	17.11.2023	<i>Educația de calitate în contextul provocărilor societale: paradigme, inovații, transfer tehnologic</i>

Impactul științific, social și economic al rezultatelor obținute în proiect rezidă în adaptarea sistemului educațional la noile abordări ce vor influența pozitiv procesul de modernizare a profesionalizării cadrelor didactice, vor contribui la integrarea acestuia la cel european, astfel asigurând calitatea educației.

Impactul prezumat al rezultatelor obținute va asigura condiții științifice, teoretice, metodologice/praxiologice privind implementarea/valorizarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale prin [8]:

- argumentarea conceptului operatoriu „provocări societale” / „schimbare socială” în acreditarea epistemică și metodologică a acestuia asupra profesionalizării cadrelor didactice în raport cu renovarea conceptuală, curriculară, metodologică, tehnologică în învățământul general;
- valorificarea și expertiza conceptului de profesiologie de calitate a procesului de învățământ pedagogic;
- delimitarea conceptelor „tradițional” și „modern” de formare a cadrelor didactice cu referință la profesionalizarea acestora;
- analiza relevanței politicilor educaționale privind profesionalizarea cadrelor didactice prin formarea profesională continuă (lifelong learning / deep-learning);
- identificarea condițiilor socio-psiho-pedagogice în asistarea traseului de profesionalizare a cadrelor didactice în procesul de formare profesională inițială și continua continuă;
- diagnosticarea nivelului de profesionalizare în formarea profesională inițială și identificarea criteriilor de referință și a indicatorilor de profesionalizare în procesul de formare inițială a cadrelor didactice în contextul Codului Educației, Procesului Bologna;
- analiza influenței mediului educațional asupra dezvoltării traseului de profesionalizare a carierei didactice în procesul de formare profesională inițială și identificarea rolurilor și a competențelor cadrului didactic în perspectiva mediului educațional;
- recomandări procesuale privind ajustarea calificărilor obținute în procesul de formare profesională continuă la Cadrul Național al Calificărilor;
- consolidarea competenței științifice, a modului de gândire științifică, a conștiinței pedagogice și a reflecției pedagogice ale cadrelor didactice în realizarea actului didactic/educațional eficace, eficient și de calitate;
- proiectarea mentală și psihopedagogică a ego-grafiei profesionalizării cadrelor didactice orientată social, economic, valoric și cultural;
- structurarea și interpretarea nivelului de atractivitate durabilă a profesiei didactice în contextul formării profesionale inițiale prin condiții optime de organizare, structurare, motivare și credință instituționale;
- valorizarea paradigmatică a profesionalizării cadrelor didactice axată pe triada *dimensiunea cognitiv-axiologică*, ce este determinată de capacități biofizice fundamentale și capacități cognitiv-intelectuale; *dimensiunea motivațional – atitudinală* caracterizată de capacitățile reglatorii referitoare la domeniul afectiv, motivațional, volițional, valoric-atitudinal, al orientării în problematică; *dimensiunea acțional-strategică* axată pe competențe normativ-generale și pe competențe acțional-metodologice;
- valorificarea specificității traseului de profesionalizare a carierei didactice, axat pe conceptele de tip „*life wide*” („*viața activă*”) și de tip „*life deep*” („*viață în imersiune*”) menite educației permanente, bazată managerial, comportamental, mental, gândită în bază metodologică, proiectată modular și certificată prin credite profesionale;
- aprofundarea nivelului de profesionalism axat pe conceptul de tip „*life deep*” („*viață în imersiune*”), deci pe conceptul de profesionalizare „*la firul vieții*”. De asemenea, la pregătirea post-experiențială interesează mai puțin formarea unor competențe și mai mult dezvoltarea și „*rafinarea*”, „*corectarea*” lor în vederea aplicării în demersuri și situații profesionale noi ;
- actualizarea și remodelarea programelor de formare profesională continuă, a planurilor de studii de recalificare/tezelor de master/de doctorat în perspectiva metaformării ce se axează pe *principiul transversalității competențelor și a cunoașterii* ;
- implementarea paradigmei constructiviste și a pedagogiei competențelor în procesul de profesionalizare a cadrelor didactice de calitate și, ca urmare, creșterea impactului rezultatelor învățământului asupra sferei sociale, economice, culturale;
- programul de formare inițială și continuă elaborat și implementat în experimentul pedagogic de care au beneficiat 1410 participanți,

dintre care 413 studenți și 997 de cadre didactice din învățământul general;

- construirea și consolidarea relației profesor-elev, profesor-profesor, profesor-echipă managerială, profesor-comunitate ca teme care, prin soluțiile propuse, asigură realizarea prevederilor Codului educației, în special, Titlul III Învățământ general, și Titlul VII Învățarea pe tot parcursul vieții, Strategiei „Educația 2030”, Domeniul IV. Orientări strategice, obiective generale și direcții prioritare de acțiune;
- discursurile prezentate la conferințe, simpozioane, congrese științifice, științifico-didactice naționale și internaționale;
- colaborările/parteneriatele naționale și internaționale prin varii forme (vizite de lucru, schimb de experiență, sesiuni, stagii, etc.);

Rezultatele investigațiilor sunt implementate în procesul de elaborare a programelor de formare profesională continuă, în curricula disciplinare, în seminarele și mesele rotunde, în alte proiecte ale cadrelor didactice care își elaborează traseul de profesionalizare și de avansare în carieră. De asemenea, rezultatele sunt probate și în cadrul comisiilor, concursurilor etc.

Recunoașterea și aprecierea rezultatelor cercetării au fost evidențiate prin brevete:

VICOL, Nelu. Brevetul și **Medalia „Nicolae Milescu Spătarul” a AȘM**. Hotărârea Prezidiului AȘM nr. 94 din 06 iulie 2022;

AFANAS, Aliona, dr.hab. Brevetul nr. 292. **Medalia „Promotor al culturii calității în educație și în cercetare”, Gradul II**. Ordinul Președintelui Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, nr. 83-A din 14.11.2023. Președinte: Andrei Chiciuc.

POGOLȘA, Lilia, dr.hab. Brevetul nr. 292. **Medalia „Promotor al culturii calității în educație și în cercetare”, Gradul I**. Ordinul Președintelui Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, nr. 83-A din 14.11.2023. Președinte: Andrei Chiciuc.

VICOL, Nelu, dr. Brevetul nr. 292. **Medalia „Promotor al culturii calității în educație și în cercetare”, Gradul II**. Ordinul Președintelui Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, nr. 83-A din 14.11.2023. Președinte: Andrei Chiciuc.

VICOL, Nelu, dr. **Brevetul Gold Medal**. Institution: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic al UPSC for participation in the International Salon of Invention and Innovative Entrepreneurship

with the paper Valori și funcții ale limbajului în construcția comunicării. 12-13 October 2023, Chișinău. President AO IEP Coropceanu Eduard.

VICOL, Nelu, dr. **Brevetul Bronz Medal**, Institution: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic al UPSC for participation in the International Salon of Invention and Innovative Entrepreneurship with the paper Personalitatea profesională și demnitatea umană ale cadrului didactic. 12-13 October 2023, Chișinău. President AO IEP Coropceanu Eduard.

VICOL, Nelu, dr. **Brevetul Bronz Medal**, Institution: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic al UPSC for participation in the International Salon of Invention and Innovative Entrepreneurship with the paper Școala și cadrul didactic: traseul ambianței educative prin reușită. 12-13 October 2023, Chișinău. President AO IEP Coropceanu Eduard.

VICOL, Nelu, dr. **Brevetul Bronz Medal**, Institution: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic al UPSC for participation in the International Salon of Invention and Innovative Entrepreneurship with the paper Educația corectivă. O metaforă socială, culturală și psihopedagogică. 12-13 October 2023, Chișinău. President AO IEP Coropceanu Eduard.

VICOL, Nelu, dr. **Brevetul Silver Medal**, Institution: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic al UPSC for participation in the International Salon of Invention and innovative Entrepreneurship with the paper Comunicarea umană: surse și resurse. Ediția a II-a completată. 12-13 October 2023, Chișinău. President AO IEP Coropceanu Eduard.

VICOL Nelu. **Adeverință de expert național** în procesul de evaluare a propunerilor de proiecte științifice în cadrul competiției naționale a granturilor doctorale pentru anii de studii 2022-2023 în perioada 23 mai – 30 iunie 2022. Domeniul științific: 6 Științe umanistice. Ordinul MEC nr. 338 din 18.05.2022;

VICOL Nelu, POGOLȘA Lilia, AFANAS Aliona, CEBANU Lilia, VRABII Violeta, GHERȘTEGA Tatiana, BERLINSCHI Eugenia, ISAC Ștefania, ȚVIRCUN Victor, MELNIC Natalia, COJOCARU V., Gh., COJOCARU Valentina, MOGĂLDEA Iuliana, RADU Corina. **Diploma of Excellence**, acordată în cadrul Euroinvent Book Salon pentru monografia colectivă „Configurări analitice ale profesionalizării cadrelor didactice în contextul provocărilor societale”. Iasi, Romania, May 22, 2021

În reverberațiile acestui deziderat, știința pedagogică își identifică anumite *puncte de reper* în

orientări și în curente educaționale ce îi conferă consistență. În context, cercetătorii proiectului consideră că trebuie să fim conștienți de realitatea că *este imperios necesar ca aceste cercetări, care avansează stringenta investigare cu impact disciplinar, inter-disciplinar, trans-disciplinar și transversal, să fie demarate, să fie materializate și să fie valorizate*

prin decizii și politici ale domeniului. Toate acestea semnifică realizarea responsabilă și implicarea totală a membrilor echipei de cercetători în procesul de construcție a școlii active și a profesionalizării cadrelor didactice pe coordonatele sporirii nivelului calitativ și de reușită al procesului didactic.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. COJOCARU, V., Gh.; COJOCARU, V. *Formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice: semnificații și implicații actuale.* Chișinău: CEP UPS „Ion Creangă”, 2020. 218 p. ISBN 978-9975-46-455-0
2. CUZNEȚOV, Larisa, CALARAȘ, Carolina, OLOIERU, Anastasia, RAILEANU, Olga. *Valorile și dimensiunile profesionalizării cadrelor didactice: formarea inițială.* Chișinău: CEP UPSC, 2023, 163 p. ISBN 978-9975-46-864-0978-9975-46-864-0978-9975-46-864-0
3. HOTĂRÂREA Guvernului republicii Moldova Nr. 381 din 01-08-2019 Cu privire la aprobarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL pentru etapa 2020 privind implementarea proiectului din cadrul Programului de Stat (2020–2023). Proiectul *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea profesională inițială și continuă.* Cifrul proiectului: 20.80009.0807.45. Prioritatea Strategică: IV. Provocări societale. Publicat: 16-08-2019 în Monitorul Oficial Nr. 256-259, art. 506
4. RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL pentru etapa 2020 privind implementarea proiectului din cadrul Programului de Stat (2020–2023). Proiectul *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea profesională inițială și continuă.* Cifrul proiectului: 20.80009.0807.45. Prioritatea Strategică: IV. Provocări societale
5. RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL pentru etapa 2021 privind implementarea proiectului din cadrul Programului de Stat (2020–2023). Proiectul *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea profesională inițială și continuă.* Cifrul proiectului: 20.80009.0807.45. Prioritatea Strategică: IV. Provocări societale
6. RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL pentru etapa 2022 privind implementarea proiectului din cadrul Programului de Stat (2020–2023). Proiectul *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea profesională inițială și continuă.* Cifrul proiectului: 20.80009.0807.45. Prioritatea Strategică: IV. Provocări societale
7. RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL pentru etapa 2023 privind implementarea proiectului din cadrul Programului de Stat (2020–2023). Proiectul *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea profesională inițială și continuă.* Cifrul proiectului: 20.80009.0807.45. Prioritatea Strategică: IV. Provocări societale
8. RAPORT ȘTIINȚIFIC FINAL pentru etapa 2020-2023 privind implementarea proiectului din cadrul Programului de Stat (2020–2023). Proiectul *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea profesională inițială și continuă.* Cifrul proiectului: 20.80009.0807.45. Prioritatea Strategică: IV. Provocări societale
9. ȚVIRCUN, Victor. *Educația – valoare generatoare de valori.* Chișinău: Tipogr. „Totex-Lux”, 2023. 257 p. ISBN 978-9975-3524-7-5
10. NICOL Nelu, POGOLȘA Lilia, ISAC Ștefania, AFANAS Aliona et alii. *Dimensionarea sociopsihopedagogică și referențierea traseului de*

- profesionalizare a cadrelor didactice în procesul formării continue* (Coord.: Nelu Vicol; Lilia Pogolșa). Chișinău: Tipogr. „Print-Caro”, 2021, 201 p. ISBN 978-9975-48-194-6
11. VICOL, N.; POGOLȘA, L. et al. *Configurări analitice ale profesionalizării cadrelor didactice în contextul provocărilor societale*. Chișinău: Tipografia „Print-Caro” SRL, 2020. 206 p. ISBN 978-9975-48-185-4
 12. VICOL, N.; POGOLȘA, L.; TVIRCUN, V. et al. *Paradigma de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale*. Chișinău: CEP UPSC, 2022. 151 p. ISBN 978-9975-46-666-0
 13. VICOL, Nelu, POGOLȘA, Lilia, TVIRCUN, Victor, PATRAȘCU, Dumitru. *Valorificarea istorică a conceptelor pedagogice în învățământul general din Republica Moldova*. Chișinău: CEP UPSC, 2023, 186 p. ISBN 978-9975-46-855-8
 14. VICOL, Nelu. *Educația corectivă. O metaforă societală, culturală și psihopedagogică*. Chișinău: Tipogr. „Print-Caro”, 2020, 158 p. ISBN 978-9975-48-169-4
 15. VICOL, Nelu. *Școala și cadrul didactic: traseul ambiantei educative prin reușită*. Monografie. Chișinău : Tipogr. „Print-Caro”, 2021. 200 p. ISBN 978-9975-56-945-3
 16. VICOL, Nelu, POGOLȘA, Lilia, AFANAS, Aliona, ZUBENSCHI, Mariana. *Valorizarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în formarea continuă*. Compendiu. Chișinău: CEP UPSC, 2023. 155 p. ISBN 978-9975-46-855-8
 17. VICOL, Nelu. *Ego-grafia profesionalizării cadrelor didactice*. Chișinău: Tipogr. „Totex-Lux”, 2023. 271 p. ISBN 978-9975-3524-6-8
 18. VRABII, Violeta. *Dezvoltarea personală a cadrului didactic : perspective psihologice*. Chișinău : Tipogr. „Print-Caro”, 2020. 208 p. ISBN 978-9975-48-179-3.